

УДК 633.854.78

КОРОЛЬ Л. В.*, ДІХТЯР І. О., ШИТКОВА Ю. В., ПІСКОВА О. В.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03014, Україна

*email: larysa_korol@ukr.net

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ НОВИХ СОРТІВ СОНЯШНИКУ ОДНОРІЧНОГО (*HELIANTHUS ANNUUS* L.) ВИСОКООЛЕЇНОВОГО ТА ОЛІЙНОГО НАПРЯМУ ВИКОРИСТАННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД УМОВ ВИРОЩУВАННЯ

Соняшник (*Helianthus annuus* L.) є однією з найважливіших у світі олійних культур, який займає 2 місце в Європі та 4 місце у світовому рейтингу. Світова тенденція вирощування соняшнику невідмінно зростає. Ця культура вирощується на загальній площі понад 26 мільйонів гектарів у всьому світі, в основному через високий вміст олії в насінні (~44%).

З огляду на зміни клімату, які відбуваються, соняшник, як богарна культура ярого посіву, може бути більш уразливим до прямого впливу теплового стресу під час цвітіння або під час наливу зерна, а також до різних і непередбачуваних сценаріїв посухи під час вегетаційного циклу, обидва фактори призводять до втрати значного врожаю, зниження вмісту олії. Метою роботи було вивчити вплив умов вирощування на показники якості, зокрема, урожайність, вміст олії в насінні нових сортів соняшнику однорічного високоолеїнового ('MAS 908HOCР' та 'LG50648' – Франція, 'SULIANO' – Швейцарія, 'N4H413 CL' – Велика Британія) та олійного ('STK102', 'STK101', 'STK104', 'STK103' – Румунія) напрямку використання, що внесені до Державного реєстру сортів, придатних для поширення в Україні (далі – Реєстр сортів).

Результати досліджень показали, що на величину урожаю насіння усіх сортів позитивно вплинуло зона вирощування та погоднокліматичні умови, що підтверджується збільшенням урожаю насіння в умовах Лісостепу в середньому від 4,4 до 38,4% порівняно із зоною Степу. Найбільш урожайним в умовах Лісостепу був сорт соняшнику 'MAS 908HOCР' урожайність була на рівні 3,91 т/га., що на 44,3% перевищувала урожайність сорту 'N4H413 CL' та на 26,9% урожайність сорту 'LG50648'. Сорт 'SULIANO' не погано себе проявив у зоні Степу та Лісостепу урожайність була на рівні 3,40 та 3,55 т/га.

Нами було простежено, як змінюється вміст олії залежно від зони вирощування (табл. 1).

Високоолеїнові сорти соняшнику продемонстрували високий вміст олії порівняно з сортами

Таблиця 1

Уміст олії в насінні сортів соняшнику однорічного різного напрямку використання залежно від умов вирощування, % (2022–2023 рр.)

Сорт	Уміст олії					
	Степ			Лісостеп		
	2022	2023	Х	2022	2023	Х
високоолеїнові						
'MAS 908HOCР'	49,5	46,6	48,1	50,1	50,4	50,3
'LG50648'	51,2	50,8	51,0	53,9	52,7	53,3
'SULIANO'	47,8	48,3	48,1	50,8	49,3	50,1
'N4H413 CL'	51,1	48,1	49,6	51,7	49,3	50,5
HIP _{0,05}	2,8	3,0	2,4	2,9	2,8	2,6
олійні						
'STK101'	49,7	50,4	50,1	51,0	50,1	50,6
'STK102'	49,1	50,6	49,9	51,6	48,4	50,0
'STK103'	50,1	46,1	48,1	51,5	49,3	50,4
'STK104'	49,7	47,3	48,5	52,1	49,3	50,7
HIP _{0,05}	0,7	3,9	1,7	0,8	1,2	0,5

олійного напрямку використання. Сорт 'LG50648' мав високий вміст олії, як у зоні Степу так і в Лісостепу значення були на рівні 51,0 та 53,3%.

Серед семи досліджуваних сортів у середньому вміст олії майже не відрізнявся та знаходився в межах 50,0–50,7% у лісостеповій зоні, однак найвищі значення отримали в сортах 'LG50648' (51,0% у Степу та 53,3% в Лісостепу) та 'STK101' (50,0% у Степу).

Отримані значення збору олії з гектара в зоні Лісостепу були значно вищими порівняно із зоною Степу, що пояснюється вищою врожайністю та вмістом олії саме в цій ґрунтово-кліматичній зоні. Найбільші значення збору олії отримали в сортах 'SULIANO' – 1,44 т/га у Степу та 1,57 т/га в Лісостепу, а також 'MAS 908HOCР' – 1,73 т/га в Лісостепу.

Сучасні сорти соняшнику, що внесені до Реєстру сортів, мають великий потенціал урожайності і можуть забезпечити великий збір олії з одиниці площі.

Ключові слова: соняшник однорічний, уміст олії, збір олії.